kohta oli 4.6‰ (1921. a.) ja 3.2‰ (1922. a.), Tartu maakonnas aga vastavalt 3.4‰ ja 2.2‰ ja linnas 4.3‰ ning 2.0‰. Viimased arvud näitavad, et rahvastiku juurdekasvu meil peaaegu olemaski ei ole.

Sagedamate t a u d i d e kohta Tartumaal 1919.—1922. a. annab ülevaate eelmisel lhk. olev tabel, kus sulgudes olevad arvud näitavad, mitu haigusejuhtumust tuleb iga 10 000 elaniku kohta.

Kui kõik linnad ja maakonnad haigusejuhtumuste suhtelise (10 000 elan. kohta) vähenemise järjekorras ritta seada, seisavad Tartu linn ja maakond järgmisil kohtadel:

Haiguse nimetus	Linn				Maakond			
	1919.	1920.	1921.	1922.	1919.	1920.	1921.	1922.
Kõhutõbi	IV	I	VIII	I	IV	II	IV	II
Kõhu-soetõbi	V	IX	VII	VII	VI	VI	V	IV
Tähniline soetõbi	VI	VI	VI	II	II	III	III	III
Korduv soetõbi	V	VIII	–	—	—	III	IV	—
Rõuged	VII	IV	II	III	II	VI	VI	III

Tabelist näeme, et kõhutõbi Tartumaal laialdase taudina on esinenud 1920. ja 1922. aastal. 1920. a. oli Kodavere arsti-jaoskonnas 44, Kambjas 20 ja Nõos 11 kõhutõve-juhtumust. Kõhu-soetõve arvud on keskmised, kuna tähnilist soetõbe kahel viimasel aastal rohkem juhtumusi (89 ja 45) on registritud, mis maakonna III-le ja linna II-le (1922. a.) kohale tõstsid. Tähniline soetõbi oli sisse toodud optantide kaudu Venemaalt.

Vägivalla-tegude ja õnnetute juhtumuste poolest, mille kohta kohtulikud ekspertiisid tehtud, on Tartu linn esimesel (elanikkude arvu poolest teisel) ja maakond 1921. a. teisel ning 1922. a. neljandal kohal (elanikkude arvu poolest Eestis esimesel kohal).

Ajalugu. Tartumaa ajaloost ülevaadet tehes on tegu teatud raskustega: kõige pealt tundub teataval määral ebaloogilisena kirjeldada eraldi terve maa ajaloost ühe maakonna ajalugu, kuna sündmused, iseäranis politilised ja sotsiaalsed kui ka kultuurilised, on samal ajal kogu maad puudutanud ja järjelikult ainult siis õieti arusaadavad ja hinnatavad, kui neid võetakse tervelt ja kogu ulatuses. Üksiku maakonna ajaloo vaatlemisel on karta järjekindla sündmuste rea katkestumist ja maakonna ajaloo ülevaate kujunemist sidemeta kronoloogiliste faktide koguks. Järjelikult on hädatarvilik paarisõnalise perspektiivi andmine ja ruuminappuse tõttu üldse vähem tähtsamate faktide arvestamata jätmine. Silmaspeetav olgu ka asjaolu, et võimatu on Tartumaa ajalugu maa-alaliselt siduda praeguste maakonna rajadega, sest varemalt, ordu ajal, on Tartumaa ilma Kursi, Laiuse ja Tormata sünnitanud ühes Võrumaaga ühise politilise ühiku (30. joon.). Ka Rootsi ajal ja Vene aja algusel on Tartumaal olnud